

HOZIRGI ZAMON PSIXOLOGIYASINING TADQIQOT METOTLARI**EGAMBERDIYEVA SHAHZODA EGAMBERDI QIZI****TURDIYEVA ZEBO MUHIDDIN QIZI****RAJAPBAYEVA MUXLISA NODIRBEK QIZI****RAHMONQULOVA INTIZOR AZAMAT QIZI**Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Filologiya fakulteti ona tili va adabiyoti(Rus tili)

ta'lim yo'nalishi talabalari

Annotatsiya:

Psixologiyaning fan sifatida rivojlanishi uning metodologiyasiga tayanadi, shuning uchun zamonaviy tadqiqot usullarining ahamiyati alohida ta'kidlanadi. Maqolada eksperimental, kuzatish, so'rov va intervyu, testlash, loyiha metodlari kabi klassik yondashuvlar bilan birga biologik tadqiqotlar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanishga asoslangan metodlar tahlil qilinadi. Shuningdek, korrelyatsion tahlil va kompyuter modellashtirish kabi yangi usullar haqida ham fikr yuritiladi. Tadqiqot metodlarining har biri mazmunan izohlangan va ular yordamida insonning ruhiy jarayonlarini o'rganish imkoniyatlari ko'rsatib berilgan

Kalit so'zlar:

Psixologiya, tadqiqot metodlari, eksperiment, kuzatish, testlash, biologik usullar, kompyuter modellashtirish.

Аннотация: Развитие психологии как науки напрямую связано с её методологией, что подчеркивает значимость современных методов. В статье освещаются такие классические подходы, как экспериментальный метод, наблюдение, опрос и интервью, тестирование, а также проективные методы. Кроме того, анализируются современные подходы, включая биологические исследования, корреляционный анализ и использование компьютерного моделирования. Каждый метод подробно описан, раскрыты его возможности в изучении психологических процессов

Ключевые слова (на русском языке): Психология, методы исследования, эксперимент, наблюдение, тестирование, биологические методы, компьютерное моделирование.

Annotation The development of psychology as a science is closely tied to its methodology, highlighting the importance of contemporary approaches. The article discusses classical methods such as experimental research, observation, surveys and interviews, testing, and projective techniques. Additionally, it examines modern approaches, including biological studies, correlation analysis, and the use of computer modeling. Each method is described in detail, emphasizing its potential in studying psychological processes.

Key words : Psychology, research methods, experiment, observation, testing, biological methods, computer modeling.

KIRISH:

Psixologiya inson ongini, xulq-atvorini va ruhiyatini o'rganadigan ilmiy soha sifatida har doim yangi tadqiqot usullarini rivojlantirib kelgan. Tadqiqot metodlari psixologiyaning ilmiy asoslarini shakllantiradi va insonning ichki kechinmalari hamda tashqi xatti-harakatlarini tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega. Hozirgi zamon psixologiyasida qo'llanilayotgan metodlar turli yo'nalishlarni o'z ichiga oladi, jumladan eksperimentlar, kuzatishlar, testlar va yangi texnologiyalar yordamida psixologik jarayonlarni o'rganish. Bu metodlar nafaqat psixologik nazariyalarni ishlab chiqishga, balki amaliy tadqiqotlar va klinik diagnostika jarayonlariga ham katta hissa qo'shmoqda. Maqolada hozirgi zamon psixologiyasining asosiy tadqiqot metodlari va ularning qo'llanilish sohalari yoritiladi

Asosiy qism :

Inson ongi haqida tushuncha

— bu odamning shaxsiy tajribasi, fikrlash, idrok etish, qaror qabul qilish va muhit bilan o'zaro aloqada bo'lish jarayonlarini o'z ichiga olgan murakkab psixologik tizimdir. O'zgacha ong holatlari, ya'ni ongli va ongsiz jarayonlar, insonning barcha faoliyatini boshqaradi. Ong, asosan, hozirgi vaqtda mavjud bo'lgan bilimlar, xotira va

his-tuyg'ulardan iborat bo'lib, u insonni atrofdagi dunyo bilan bog'lashga yordam beradi. Psixologiyada ong insonning ichki psixik jarayonlarini o'rganishga, uning harakatlarini va qarorlarini tushunishga yordam beruvchi markaziy tushunchadir. Shuningdek, ongning ongsiz va ongsiz jarayonlari, masalan, psixologik himoya mexanizmlari, insonning xulq-atvori va reaksiyalariga katta ta'sir ko'rsatadi.

Eksperimental metod

Eksperiment psixologiyaning asosiy ilmiy tadqiqot metodi bo'lib, inson xulq-atvori va ruhiyatiga ta'sir qiluvchi sabab-oqibat munosabatlarini aniqlash imkonini beradi. Ushbu metod laboratoriya sharoitida yoki tabiiy muhitda qo'llanilib, natijalar ilmiy asoslangan tarzda tahlil qilinadi. Masalan, stress holatining inson qaror qabul qilish qobiliyatiga ta'sirini o'rganishda aynan eksperimental metod qo'llaniladi.

Kuzatish metodi

Kuzatish

psixologik tadqiqotlarning tabiiy va sodda usullaridan biri bo'lib, hodisalarni tabiiy sharoitlarda kuzatib borishni o'z ichiga oladi. Bu usul orqali insonlarning kundalik xatti-harakatlari, ijtimoiy munosabatlari va boshqa psixologik jarayonlar haqida ma'lumot to'plash mumkin. Kuzatish usuli tadqiqotchining bevosita yoki bilvosita ishtirokiga qarab turlicha amalga oshiriladi.

So'rov va intervyu metodlari

So'rov va intervyu metodlari insonlarning fikrlarini o'rganishda keng qo'llaniladi.

So'rovnoma: Maxsus tuzilgan savollar orqali turli yosh va ijtimoiy guruhlar vakillarining fikrlarini o'rganish imkonini beradi.

Intervyu: Tadqiqotchi va respondent o'rtasida yuzma-yuz suhbat orqali insonning ruhiy kechinmalari va shaxsiyati haqida batafsil ma'lumot olinadi. Bu metod ko'proq sifatli tadqiqotlarda qo'llaniladi.

Testlash metodi

Testlash psixologiyada keng qo'llaniladigan amaliy usullardan biri bo'lib, insonning qobiliyatlari, shaxsiy xususiyatlari va ruhiy holatini aniqlashga xizmat

qiladi. Masalan, IQ darajasini o'lchash yoki shaxsiy tipologiyalarni aniqlash uchun turli psixologik testlardan foydalaniladi. Testlarning validlik va ishonchlilik darajasi yuqori bo'lishi muhim ahamiyatga ega.

Loyiha metodlari

Bu metod insonning ichki kechinmalari va ongsiz jarayonlarini o'rganishda qo'llaniladi. Misol tariqasida Rorshax dog' testi yoki TAT (Thematic Apperception Test) keltirilishi mumkin. Ushbu usullarda inson o'z tasavvurlarini ifodalash orqali o'z shaxsiy xususiyatlarini bilvosita ochib beradi.

Biologik metodlar

Zamonaviy texnologiyalar psixologiyada biologik tadqiqotlarning rivojlanishiga zamin yaratdi. EEG (elektroensefalografiya), MRI (magnit-rezonans tomografiya) kabi usullar inson miyasining tuzilishi va funksiyalarini o'rganishga yordam beradi. Neyropsixologiya sohasida bu usullar psixologik jarayonlarning fiziologik asoslarini chuqurroq tushunishga imkon beradi.

Ichki diqqat

insonning e'tiborining o'z fikrlari, his-tuyg'ulari yoki ichki jarayonlarga qaratilgan holatidir. Bunda tashqi omillar emas, balki shaxsning ongida sodir bo'layotgan hodisalar asosiy rol o'ynaydi.

Korrelyatsion metod

Ushbu metod turli hodisalar o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganishga xizmat qiladi. Masalan, insonning o'z-o'zini baholash darajasi va uning ruhiy salomatligi o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash uchun korrelyatsion tahlil qo'llaniladi. Biroq, ushbu metod sabab-oqibatni emas, faqat bog'liqlikni ko'rsatishini inobatga olish lozim.

Zamonaviy texnologiyalar va modellashtirish

Kompyuter texnologiyalari psixologik jarayonlarni modellashtirish imkonini beradi. Simulyatsiyalar va sun'iy intellekt yordamida inson ongini o'rganish yangi yo'nalish sifatida rivojlanmoqda. Bu usul kognitiv psixologiya va neyropsixologiya sohalarida qo'llaniladi.

Xulosa

Hozirgi zamon psixologiyasining tadqiqot metodlari inson ruhiyatini va xulq-atvorini o'rganishda muhim ahamiyatga ega. Psixologiyada qo'llaniladigan metodlar xilma-xil bo'lib, ularning har biri turli jarayonlarni o'rganishga yordam beradi. Eksperimental metod, kuzatish, testlash va boshqa klassik usullar, shuningdek, biologik tadqiqotlar va zamonaviy texnologiyalar yordamida inson ongini o'rganishning yangi imkoniyatlari yaratilgan. Ushbu metodlar psixologik jarayonlarni chuqurroq tushunishga, shaxsning xulq-atvorini va fikrlash tizimini yaxshiroq aniqlashga yordam beradi. Shuningdek, bu metodlarning qo'llanilishi psixologik tahlil va amaliy ishlarni takomillashtirishga katta hissa qo'shmoqda. Bunday tadqiqotlar nafaqat psixologiyaning ilmiy jihatlarini rivojlantirishga, balki inson hayoti sifatini yaxshilashga ham yordam beradi.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. Ломов, Б. Ф. Методы исследования в психологии. — Москва: Наука, 1984.
2. Величковский, Б. М. Когнитивная наука: Основы психологии познания. — Москва: Смысл, 2006.
3. Пиаже, Ж. Психология интеллекта. — Москва: Просвещение, 1996.
4. Ананьев, Б. Г. О проблемах современного человекознания. — Ленинград: Наука, 1977.
5. Leary, M. R. Introduction to Behavioral Research Methods. — Pearson, 2017.
6. Cohen, R. J., & Swerdlik, M. E. Psychological Testing and Assessment: An Introduction to Tests and Measurement. — McGraw-Hill, 2018.
7. Kothari, C. R. Research Methodology: Methods and Techniques. — New Age International, 2004.
8. Американская психологическая ассоциация (APA). Пособие по научным исследованиям в психологии. — Вашингтон: APA, 2020.
9. MELIKBOBOYEVICH, S. U., QIZI, O. R. Z. S., & QIZI, Q. K. A. (2024). INSONIY MUOMALA VA MULOQOTNING PSIXOLOGIK VOSITALARI. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 2(2), 180-188.
10. Melikboboyevich, S. U. (2024). MEASURES TO PREVENT AGGRESSIVE ATTITUDES BY THE TEACHER TO THE STUDENT FOR LATING TO THE

LESSONS. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 2(2), 127-134.

11. Melikboboyevich, S. U., & Yusufaliyevna, H. S. (2024). EDUCATOR'S SKILL IN ELIMINATING AGGRESSIVE SITUATIONS OF CHILDREN RAISED IN PRESCHOOL EDUCATION ORGANIZATION. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 1(6), 611-616.

12. Melikboboyevich, S. U. (2024). CHANGES IN STUDENTS' MENTAL STATUS DURING MASTERING THEORETICAL AND PRACTICAL TRAINING (IN THE EXAMPLE OF AGGRESSION). *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 2(2), 142-148. 1. Jung, C. G. Psychological Aspects of the Self. — Princeton